

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 2.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.53>

УДК 658.817:339.17

*I. В. Стояненко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки та фінансів підприємства,
Державний торговельно-економічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1775-9473>*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОРГІВЛІ

*I. Stoianenko,
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Economics and Business Finance, State
University of Trade and Economics*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ASSESSING THE EFFECTIVENESS ACTIVITY OF TRADE ENTERPRISES

У статті досліджено теоретико-методичні засади оцінки результативності діяльності підприємства торгівлі. Сформульовано авторське визначення поняття «результативність діяльності підприємства» на основі виділення його основних сутнісних характеристик. Здійснено систематизацію фактори впливу на показники результативності діяльності підприємства за двома критеріями: наслідком дії та місцем виникнення.

Запропоновано авторську методiku оцінювання результативності діяльності підприємства торгівлі на основі співставлення результативності діяльності підприємства та галузевих показників і розрахунку інтегрального показника результативності. Обґрунтовано, що найбільш важливими групами одиничних показників для підприємств торгівлі при визначенні інтегрального показника результативності мають бути показники розвитку; показники прибутковості (фінансових результатів) діяльності та показники діяльності персоналу підприємства. Використання викладеної методики в практиці господарювання надасть можливість торгівельним операторам більш ефективно визначати перспективні напрямки подальшої роботи задля підвищення результативності їх діяльності та подальшого розвитку.

In modern business conditions, which are characterized by a high level of uncertainty, the presence of systematic crisis phenomena and the instability of the development of both the economy as a whole and each of its business entities, in particular, the concept of "effectiveness" becomes one of the most important characteristics of the enterprise's activity, on which it depends further direction of development. The correct assessment of the economic effectiveness of the enterprise's activity is of primary importance both for making managerial and other types of decisions, and for obtaining the corresponding effects in the form of profits, which will lead to ensuring a stable economic position of the enterprise in the future.

Despite the availability of a number of works on the topic of research, there are currently a number of unresolved issues related to both theoretical and practical aspects of evaluating the effectiveness of enterprise activity. In particular, there is currently no unified methodology for evaluating the effectiveness of trade enterprises.

The article examines the theoretical and methodological principles of evaluating the effectiveness of trade enterprise activity. The author's definition of the concept of "enterprise effectiveness" is formulated based on the selection of its main essential characteristics. Systematization of the influencing factors on the effectiveness indicators of the enterprise was carried out according to two criteria:

the consequence of the action and the place of occurrence. The author's method of evaluating the effectiveness of the trade enterprise is proposed based on the comparison of the effectiveness of the enterprise and industry indicators and the calculation of the integral effectiveness indicator. It is substantiated that the most important groups of single indicators for trade enterprises when determining the integral effectiveness indicator should be development indicators; indicators of profitability (financial results) of activities and indicators of the company's personnel.

The use of the described methodology in business practice will provide an opportunity for commercial operators to more effectively determine promising directions for further work in order to increase the effectiveness of their activities and further development.

Ключові слова: *торгівля, результат, результативність, ефективність, співставні показники, інтегральна оцінка.*

Keywords: *trade, result, effectiveness, efficiency, effect, comparative indicators, integral assessment.*

Постановка проблеми. Торгівля як вид економічної діяльності завжди відігравала і продовжує відігравати важливу роль в розвитку будь-якої країни, оскільки виступає однією із найважливіших сфер для формування і стабілізації споживчого ринку, є координуючою ланкою в системі міжгалузевих, регіональних та міжрегіональних зв'язків, дієвим механізмом задоволення соціальних потреб, сприяє ефективному розвитку виробництва і впливає на формування його обсягів і перспективних напрямів діяльності. Відтак, питання щодо оцінювання результативності та ефективності діяльності торговельного підприємства є надзвичайно актуальним, адже однією з важливих передумов прийняття ефективних рішень, в тому числі і управлінських, на будь-якому етапі функціонування підприємства вис уступає оцінка саме показників результативності діяльності, яка стане підґрунтям для розробки обґрунтованої

економічної політики та постановки завдань і цілей, що забезпечать успішну діяльність та подальший розвиток підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретико-методичних та прикладних аспектів оцінки результативності діяльності підприємства присвячені наукові доробки низки вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких варто відзначити роботи А. Авдющенко [1], А. Гупало [2], Р. Дарміць, Н. Вацик [3], П. Друкера [4], Г. Жучкової [5], В. Ковтуненко [6], Т. Косянчук та Ю. Галкіної [7], Л. Лігоненко [8], О. Олексюк [9], С. Покропивного та В. Колота [10], Д. Рікардо [11], О. Складанівської [12], А. Тищенко, Н. Кизим, Я. Догайдаїло [13], М. Явдак [14] та багатьох інші.

В полі зору науковців перебувають і проблеми оцінювання результативності діяльності підприємств торгівлі, які віддзеркалені, зокрема, в працях Куценко А.В. [15], та Педченко Н.С. [16],

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Однак, не дивлячись на наявність цілої низки робіт за темою дослідження, наразі існує ряд невирішених питань, пов'язаних як з теоретичними, так і практичними аспектами оцінювання результативності діяльності підприємства. Зокрема, на часі відсутня уніфікована методика оцінювання результативності діяльності підприємств торгівлі.

Метою даної роботи є поглиблення теоретико-методичних засад оцінювання результативності діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання та обґрунтування практично-орієнтованої методики оцінювання результативності діяльності підприємств торгівлі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з умов успішної діяльності будь-якого підприємства незалежно від специфіки його діяльності відповідно до вимог міжнародних стандартів ISO 9000:2015 [17] є проведення моніторингу та вимірювання результатів діяльності. Проте будь-який результат, за словами Н. С. Педченко [16], викликає інтерес тільки тоді, коли він може бути порівняний з витратами на його отримання. Інакше кажучи, при проведенні аналізу діяльності підприємства необхідно зіставляти

результативність від діяльності (вимоги ISO 9001:2008 [18]) з її ефективністю (вимоги ISO 9004:2000 [19]).

Часто науковців ототожнюють поняття ефекту та результату, що призводить до змішування сутності понять «ефективність» та «результативність», однак Лігоненко Л.О. так не вважає [8]. У своїй статті науковець намагалася розмежувати поняття результативність та ефективність, вважаючи, що саме це є надзвичайно важливою умовою для правильної оцінки ефективності функціонального менеджменту підприємства, оскільки використання системи показників результативності вирішує проблему ідентифікації витрат на даний вид управління, дозволяє більш широко використовувати нефінансові індикатори, які характеризують наслідки управлінської діяльності.

Також Л.О. Лігоненко підкреслює, що результативність важливіша за ефективність. Оскільки, першочерговою ціллю є досягнення поставленої мети (результативність), а вже потім її досягнення найбільш економічним способом (економічність) [8], і ми її підтримуємо, так як також вважаємо, що ці поняття не слід розглядати як синоніми: категорія «ефективність» виражає собою дійсну сукупність властивостей та параметрів підприємства, які являють собою якість його роботи, економічність використання наявних ресурсів, раціональність організації технологій виготовлення продукції, повноту використання обладнання та робочого часу, продуктивності праці тощо. У цей же час під результативністю розуміють корисність (доцільність) діяльності підприємства, тобто конкретні результати, що можуть задовольняти потреби різного характеру.

Результативність, як економічна категорія, займає одну з головних позицій в усіх процесах діяльності підприємства та його фазах. Вона характерна для діяльності будь-якої ланки економіки на всіх рівнях, починаючи з окремої фірми і закінчуючи галуззю і економікою країни в цілому.

Поняття «результативність» визначається стандартами ISO 9000:2015 як ступінь реалізації запланованої діяльності та досягнення запланованих

результатів, а поняття «ефективність», відповідно до цього ж стандарту, визначається як співвідношення між досягненим результатом і використаними ресурсами [17],

Таким чином, ефективність розглядається, як більш ширше поняття, ніж результативність. Такої думки дотримується і В. Швець [20], який приходить до такого ж висновку за результатами дослідження наукових доробок відомого фахівця в галузі якості П. Друкера. Друкер відзначає смислову відмінність цих термінів: «результативність» (effectiveness) означає «робити правильні речі» (doing the right things), а «ефективність» (efficiency) – «робити речі правильно» (doing things right) [21].

Розмежування понять «ефективність» та «результативність» як самостійних економічних категорій відбулося на початку XIX ст. у працях англійського економіста Д. Рікардо, який розділив ці поняття, надаючи «ефективності» особливого значення, яке проявляється в зіставленні результату і певного виду витрат [22],

Чітко розмежовує ці категорії в своїй праці «Ефективність – не коефіцієнт» [23] Тікін В. Обґрунтовуючи свою точку зору, він посиляється на відомого американського економіста П. Хейне, який стверджував, що ефективність і економічність характеризують «результативність» використання засобів для досягнення цілей. «...Отримувати якнайбільше з доступних нам обмежених ресурсів – ось що ми маємо на увазі під ефективністю і економічністю» [23, с.94],

Одним із базових критеріїв оцінювання ефективності вважає результативність Коваль З. [22], При цьому абсолютним показником результативності, на думку дослідника, є ефект. Результативність визначається науковцем як «співвідношення отриманих наслідків і введених факторів (або причин, що призвели до цих наслідків), які визначаються за допомогою співвідношень прибутку до витрат, обсягу виробництва або часу тощо».

В 1993 році Е. Мосенг та П. Бредап створили тривимірну модель оцінювання результативності економічних процесів [5], пов'язавши її з

поняттями «ефективність», «економічність» та «гнучкість». Їх визначення можна вважати підґрунтям для вдосконалення поняття результативності.

В даній моделі ефективність розглядається з найбільш поширеної точки зору: як відношення між результатами і витратами (між продукцією, яка вироблена і витратами на виробництво цієї продукції). Гнучкість підприємства – організація ресурсів підприємства, що дозволяє швидко та ефективно перейти до нової продукції [22], Економічність підприємства – це економне та оптимальне використання ресурсів підприємства [24], Результативність розглядається як геометрична сума даних показників, що позиціонує це поняття як родове, яке включає зазначені три складові.

На сьогодні в іноземній літературі існують два терміни – efficiency і effectiveness, словниковий переклад яких однаковий – «ефективність». Однак, між цими термінами існує змістовна відмінність, яка полягає в тому, що efficiency зазвичай відноситься до використання засобів (ресурсів), в той час як effectiveness (результативність) має відношення до організаційних цілей, поведінки та розвитку. У першому випадку поняття «ефективність», як зазначає В.Ковтуненко [6], характеризує ступінь раціональності використання фінансових, організаційних, матеріальних, технологічних, людських та інших видів ресурсів на підприємстві. У другому випадку термін «ефект» використовується в контексті співвідношень «причина-результат».

Взаємозв'язок понять «ефективність – результативність – економічність», на нашу думку [25], може бути представлена наступним чином (рис.1).

Як бачимо з рисунку, «результативність» є перетвореною формою «ефективності». В тому випадку, коли необхідно оцінити ступінь досягнення результату, ефективність приймає форму «результативності». Коли мова йде про мінімізацію ресурсів, які були використані в процесі діяльності підприємства, можна говорити про «економічність».

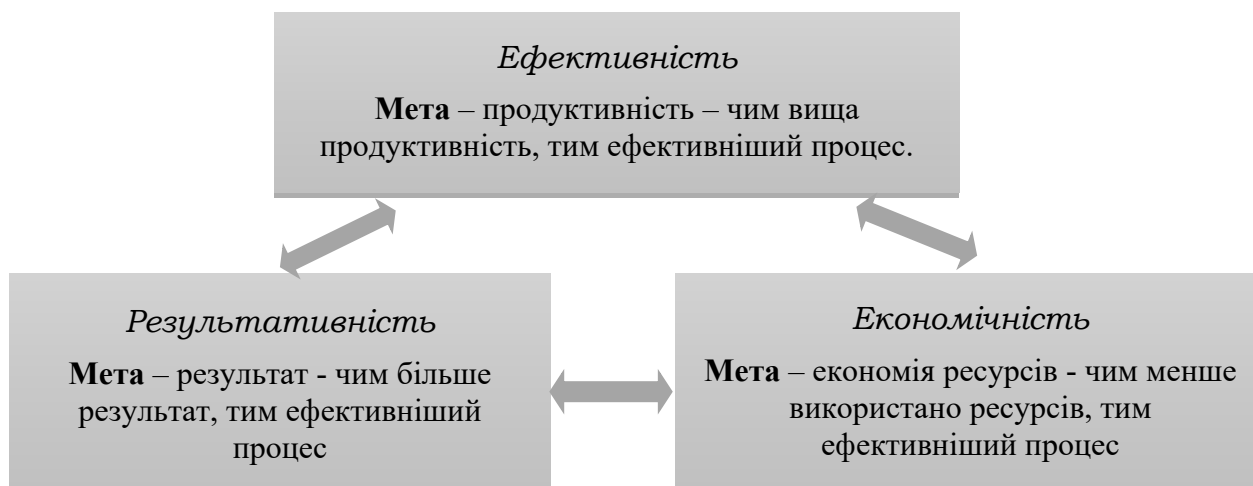

Рис.1. Взаємозв'язок понять «ефективність – результативність – економічність»*

**Джерело: розроблено автором за [26]*

Аби дати більш ґрунтовне визначення поняттю «результативність», нами було досліджено [25] й інші трактування даної дефініції, представлені в науковій літературі [1, 2, 9, 13-16, 27-29], Це дало можливість в якості найголовніших *сутнісних характеристик* поняття «результативність» як економічної категорії виділити наступні:

- це комплексна характеристика економічної діяльності підприємства;
- вона характеризує ступінь досягнення підприємством визначених керівництвом цілей та завдань в певному часовому інтервалі;
- пов'язана з продуктивним використанням наявних ресурсів підприємства, з мінімальними рівнем витрат для отримання максимально можливого ефекту [25],

З врахуванням виділених сутнісних характеристик даної економічної категорії, **результативність діяльності підприємства** пропонуємо трактувати [25] як загальну комплексну характеристику економічної діяльності підприємства, яка відображає ступінь досягнення підприємством визначених керівництвом цілей та завдань його функціонування та розвитку в певному часовому інтервалі при продуктивному використанні наявних ресурсів з мінімальним рівнем витрат для отримання максимально можливого ефекту.

Особливістю результативності діяльності підприємства є те, що вона не є сталою величиною, оскільки існують різні види факторів, які мають як прямий так і непрямий вплив на неї. Під час здійснення контролю результативності діяльності необхідно постійно аналізувати показники фінансово-господарської діяльності, визначати місце підприємства на ринку та шукати можливості для його подальшого розвитку з урахуванням усіх наявних факторів впливу.

Як зазначає В. М. Ковтуненко [6], на результативність діяльності організації впливають три групи взаємообумовлених факторів: загальносистемні фактори, зовнішні фактори та фактори управління розвитком організації. Перша група факторів визначає передумови ефективного функціонування організації. До них науковець відносить міру реалізації принципів діяльності організації, організаційну культуру, обумовленість системи відбору та оцінки організаційних рішень, наявність організаційного механізму, що здійснює координацію та забезпечує взаємозв'язок часткових процесів. Друга група факторів – це обмеження діяльності організації виробництва, що обумовлені закономірністю комунікативності систем, основними з яких є вимоги до зовнішнього середовища та обмеження інвестиційних ресурсів. Фактори управління розвитком організації – це наявність програми розвитку організації виробництва та забезпеченість організаційними ресурсами.

Однак, даний перелік чинників не є, на нашу думку повним та вичерпним. Пропонуємо *залежно від наслідків дії*, фактори впливу на результативність діяльності підприємства об'єднати у дві групи – позитивні й негативні [25], Позитивні – це такі фактори, вплив яких може покращити показники діяльності підприємства, а негативні – навпаки.

Залежно від місця виникнення всі фактори, від яких залежить результативність діяльності підприємства, можна розподілити на внутрішні й зовнішні [25], Внутрішні фактори пов'язані з діяльністю самого підприємства, тобто саме підприємство їх створює. До них відносимо рівень забезпечення ресурсами та ступінь ефективності їх використання; стан технологічної бази

підприємства; рівень впровадження досягнень НТП на підприємстві; рівень якості та конкуренто-спроможності продукції; система мотивації та оплати праці. Зовнішні фактори ж в свою чергу залежать від оточуючого середовища компанії до якого можна віднести вплив з боку держави, діяльність фірм-конкурентів тощо. Серед них найбільш вагомими вбачаємо законодавчу політику держави щодо регулювання господарської діяльності; податкове навантаження; відносини з партнерами; рівень конкуренції на ринку; рівень науково-технічного прогресу; політична та економічна ситуація в країні; кліматичні умови і т.п.

Фактори зовнішнього середовища мають сильніший вплив на результативність діяльності суб'єкта господарювання, оскільки вони не є контрольованими з боку підприємства, і воно може тільки пристосовуватись під зміну цих факторів. Фактори впливу внутрішнього середовища на результативність діяльності повністю залежать від самого підприємства, тому йому слід звернути увагу саме на ці фактори при прийнятті управлінських чи інших видів рішень.

Таким чином, на наше переконання, кожне підприємство при плануванні свого подальшого розвитку повинне зважати та брати до уваги не лише досягнуті показники ефективності діяльності, а й отримані в поточному та попередніх періодах показники результативності діяльності для виявлення нових можливостей та перспектив і усунення причин неналежної роботи [25].

Коректна оцінка економічної результативності діяльності підприємства має першочергове значення як для прийняття управлінських та інших видів рішень, так і для отримання відповідних ефектів у вигляді прибутків, що призведе до забезпечення стійкого економічного становища підприємства в майбутньому.

Для великих суб'єктів господарювання така інформація необхідна не тільки для внутрішнього використання, а й для зовнішнього. Зокрема результативністю діяльності організації, зазвичай, цікавляться акціонери,

кредитори, потенційні інвестори та інші зацікавлені суб'єкти зовнішнього середовища.

Виходячи з вищезазначеного, вважаємо, що систематичний аналіз показників результативності діяльності підприємства дозволяє [30]:

- швидко та якісно оцінювати продуктивність господарської діяльності як підприємства в цілому, так і окремих його структурних підрозділів, зокрема;
- завчасно виявляти й враховувати фактори, що мають вирішальний вплив на обсяг доходу від реалізації конкретних видів товарів і послуг, що надаються, чи провадження окремих видів діяльності;
- виявляти резерви нарощення прибутків в найближчій і віддаленій перспективі;
- знаходити шляхи вирішення існуючих проблем на підприємстві та забезпечення покращення його діяльності в цілому.

Наразі в науковій літературі існує низка методик [9, 10, 13, 14 та ін], які можуть бути використані для оцінювання ефективності та результативності діяльності підприємств. Проте різні підходи містять розбіжності понятійного апарату та використовуваних показників для оцінювання. Для того щоб зрозуміти, які характеристики повинні бути притаманні «ідеальному» торговельному підприємству і що треба зробити, аби домогтися максимальної результативності від своєї діяльності, має бути сформована, на наш погляд, уніфікована методика оцінки результативності діяльності, що базуватиметься на основі фінансової та бухгалтерської звітності вітчизняних підприємств даного виду економічної діяльності, та може бути використана як на великому підприємстві, так і керівництвом невеликого магазину формату «біля дому» .

Н. Педченко [16] було сформовано перелік основних підходів (структурний підхід Куросави, системний, експрес-оцінювання ефективності, бенчмаркінг) для оцінювання ефективності та результативності різних підприємств. Ці підходи, на думку науковця, не виключають один одного, а лише характеризують функціонування підприємства з різних сторін, а кожен з

них унікальним тим, що виділяє на погляд авторів більш важливі, ключові моменти в аналізі динаміки роботи підприємства.

Зазначені підходи можуть бути використані для оцінювання ефективності та результативності діяльності підприємства будь-якого виду діяльності і ґрунтуються на певних показниках, за допомогою яких проводиться аналіз для порівняння та оцінювання діяльності підприємства. Найбільш розповсюдженими показниками є ті, які характеризують темпи розвитку підприємства (темпи приросту сукупних активів, обсягу продажів, прибутку, власного капіталу), та показники, які характеризують рівень прибутковості бізнесу (рентабельність власного капіталу, рентабельність продажів, коефіцієнт окупності витрат).

Для оцінювання ж результативності та ефективності підприємств торговельної сфери Педченко Н. С. пропонує додати до перелічених вище також такі показники ділової активності підприємства як [16]: коефіцієнт економічної рентабельності торговельного підприємства; коефіцієнт ефективності використання торгових площ; обсяг валового прибутку/збитку; обсяг чистого прибутку, коефіцієнт капіталовіддачі.

Досить ґрунтовну, на нашу думку, методику оцінювання результативності господарської діяльності підприємства запропонувала і Явдак М. Ю [14], Науковець не лише узагальнила існуючі в науковій літературі традиційні критеріїв визначення результативності, а й доповнила їх такими критеріями як прибутковість, економічність, продуктивність, якість продукції, інноваційність, якість трудового життя та обґрунтувала взаємозв'язок критеріїв оцінки результативності діяльності підприємств в коротко- та довгостроковому періоді.

Проте, для невеликого підприємства торгівлі навряд чи є необхідним та можливим на основі наявної фінансової звітності розрахунок та аналіз всіх показників за методикою М. Явдак для розуміння поточної ситуації та формування управлінських рішень, спрямованих на підвищення результативності своєї діяльності на перспективу.

Оскільки результативність, відповідно до наших поглядів, відображає ступінь досягнення підприємством визначених керівництвом цілей та завдань підприємства в певному часовому інтервалі і є комплексною характеристикою, то проведення її оцінки пропонуємо здійснювати в кілька етапів [30] (рис.2).

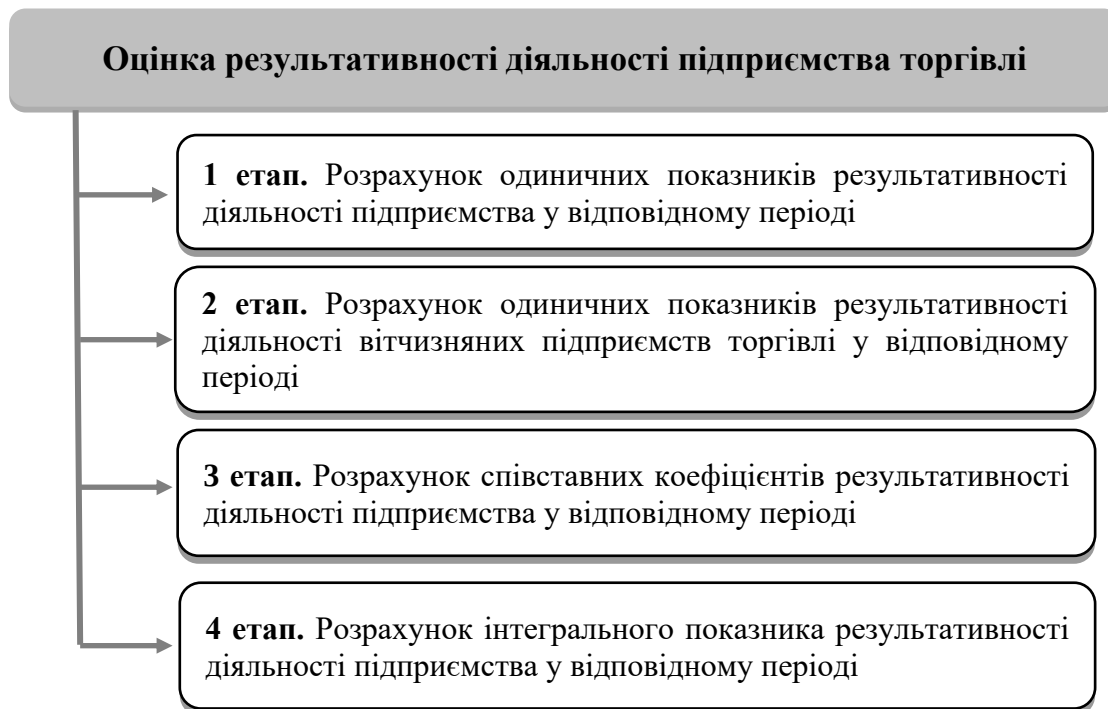

Рис.2. Послідовність оцінки результативності діяльності підприємства торгівлі *

**Джерело: розроблено автором*

На першому етапі необхідно зробити розрахунок та аналіз в динаміці одиничних показників результативності діяльності підприємства торгівлі у відповідному часовому інтервалі, до яких, на нашу думку, доцільно віднести:

- показники розвитку підприємства – обсяг чистого доходу від реалізації продукції та загальний обсяг доходів, обсяги запасів, обсяги оборотних активів та загальний обсяг майна (активів), обсяг капітальних інвестицій, обсяги власного капіталу;
- показники прибутковості (фінансових результатів) діяльності – валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток до оподаткування, чистий прибуток;

показники діяльності персоналу підприємства – обсяг витрат на оплату праці персоналу, продуктивність праці персоналу, середня заробітна плата персоналу [30],

Вважаємо, що саме ці показники найбільш об'єктивно відображають результати розвитку та успішної діяльності підприємства торгівлі на ринку.

На другому етапі необхідно зробити розрахунок вище перелічених одиничних показників результативності діяльності для вітчизняних підприємств торгівлі відповідної групи (з врахуванням розміру (велику, середнє, мале) досліджуваного підприємства) за даними Державної служби статистики України.

На третьому етапі визначаємо 14 співставних коефіцієнтів результативності діяльності підприємства як співвідношення фактичного показника оцінки по підприємству та галузевого. Таке співставлення відповідає трактуванню результативності як економічної категорії, що відображає ступінь досягнення підприємством визначених цілей та завдань. При цьому в якості цільових використовуємо галузеві показники.

Четвертий етап пов'язаний з розрахунком інтегрального показника, для визначення якого пропонуємо скористатися алгоритмом розрахунку середньої геометричної (формула 1) [30].

$$K_{\text{рез.інт.}} = \sqrt[n]{K_1 * K_2 * K_3 * ... * K_n} \quad (1)$$

Де $K_{\text{рез.інт.}}$ - інтегральний показник результативності діяльності підприємства;

$K_1, K_2, K_3 ... K_n$ - 14 співставних коефіцієнтів результативності діяльності підприємства.

Розрахунок співставних показників на основі галузевих, на нашу думку, є коректним, скільки будь-яке підприємство хоче, як мінімум, працювати з показниками не нижчими за показники результативності діяльності інших учасників ринку.

Інтерпретація отриманого за розрахунками значення інтегральний показник результативності діяльності підприємства зводиться до наступного [30].

- якщо $K_{\text{рез.інт.}} \leq 0,5$ – результативність діяльності підприємства є низькою;
- якщо $0,5 < K_{\text{рез.інт.}} < 1$ – результативність діяльності підприємства є задовільною;
- якщо $1 \leq K_{\text{рез.інт.}} \leq 1,5$ – результативність діяльності підприємства є достатньою;
- $K_{\text{рез.інт.}} > 1,5$ – результативність діяльності підприємства є високою.

Результати оцінювання за рекомендованою методикою дозволять керівництву підприємства зорієнтуватися щодо перспективних напрямків подальшої роботи задля підвищення результативності його діяльності та подальшого розвитку.

Висновки. Аналіз наукової літератури з проблем оцінювання результативності діяльності підприємств, в тому числі торгівлі, показав, що незважаючи на те, що поняття «результативність» займає одне із найважливіших місць в процесі оцінки підприємством своєї діяльності та обґрунтуванні перспектив подальшого розвитку бізнесу, воно менш досліджене у порівнянні з близьким йому поняттям «ефективність».

Не існує наразі і єдиної методики оцінки результативності діяльності підприємства. Відтак, на основі дослідження представлених в літературі методик, була запропонована авторська методика оцінки результативності діяльності підприємства торгівлі, що ґрунтується на основі співставлення результативності діяльності підприємства та галузевих показників і розрахунку інтегрального показника результативності. Її використання в практичній діяльності надасть можливість торговельним операторам більш ефективно формувати стратегію та перспективні напрямків подальшої роботи, сприятиме підвищенню результативності їх діяльності, формуванню стійких конкурентних переваг на ринку та подальшому розвитку.

Література

1. Авдющенко А. С. Визначення результативності діяльності підприємств: роль та підходи. *Держава та регіони*. 2010. № 2. С. 10–17.
2. Гупало А. О. Визначення змісту понять: «ефект», «ефективність» та «результативність». *Проблеми формування нової економіки XXI століття: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Дніпропетровськ, 21–22 груд. 2012 р.). Дніпропетровськ : Видавець Біла К. О., 2012. С. 6–9.
3. Дарміць Р.З., Вацик Н. О. Взаємозв'язок результативності та економічної ефективності в системі менеджменту підприємства. *Науковий вісник НЛТУ*. 2010. Вип. 20.12. С.153-160.
4. Друкер П. Эффективное управление / пер с англ. М. Котельниковой. М.: Изд-во «Астрель», 2006. 284 с.
5. Жучкова Г. А. Результативність діяльності підприємства: науково-методичні аспекти її визначення. *Ефективна економіка*. 2013, № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2517>
6. Ковтуненко В. М. Ідентифікація сутності понять "результативність" і "ефективність" діяльності підприємства та методологія їх оцінки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 10. С. 93–96. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2014/21.pdf
7. Косянчук Т. Ф., Галкіна Ю. Г. Результативність діяльності підприємства та її діагностика. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009, Т.1, №3. С. 121-124.
8. Лігоненко Л. О. Дискусійні питання щодо трактування сутності та співвідношення понять «ефективність» і «результативність» управління підприємством. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. №10 (88). С. 207–216.
9. Олексюк О. І. Технологія оцінки результативності діяльності підприємства. *Збірник наукових праць ЧДТУ*. Серія : Економічні науки. Черкаси, 2009. Вип. 22. Т. 2. С. 169–173. URL: <http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/88465>
10. Покропивний С. Ф., Колот В. М. Підприємництво: стратегія, організація, ефективність: навч. посіб. Київ : КНЕУ, 1997. 244 с.

11. Рикардо Д. Сочинения: в пяти томах. Москва : Госполитиздат, 1955. Т. 1. 360 с.
12. Складанівська О. Підходи та методи оцінки результативності діяльності підприємства. *Scientific Collection «InterConf», (80): with the Proceedings of the 11th International Scientific and Practical Conference «Science and Practice: Implementation to Modern Society»* (October 18-19, 2021). Manchester, Great Britain: Peal Press Ltd., 2021. pp. 27–35 URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/15257>
13. Тищенко А.Н., Кизим Н.А., Догайдайло Я.В. Економічна результативність діяльності підприємства: монографія. Харків : ІНЖЕК, 2005. 144 с.
14. Явдак М. Ю. Критерії оцінки результативності діяльності підприємства. *БІЗНЕСІНФОРМ*. Харків, 2011. №12. С.70-74. URL: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2011-12_0-pages-70_74.pdf
15. Куценко А.В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємств споживчої кооперації України: монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 205 с. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/749>
16. Педченко Н. С. Підходи до оцінки ефективності та результативності діяльності торговельного підприємства: сучасний погляд. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2019. Випуск 1 (135). С.71–77. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20191\(135\)/sep20191\(135\)_071_Shymanovska-DianyachL, PedchenkoN.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20191(135)/sep20191(135)_071_Shymanovska-DianyachL, PedchenkoN.pdf)
17. ДСТУ ISO 9000:2015. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2015, IDT): Наказ Держспоживстандарту України від 31 грудня 2015 р. за № 221 з 2016-07-01. URL: https://dnaop.com/html/62656/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9000_2015
18. ДСТУ ISO 9001:2009 Системи управління якістю. Вимоги ДСТУ ISO 9001:2009 (ISO 9001:2008, IDT): Наказ Держспоживстандарту України від 22

червня 2009 р. № 225 з 2009-09-01. URL: https://dnaop.com/html/60000/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9001_2009

19. ДСТУ ISO 9004:2001 Системи управління якістю. Настанови щодо поліпшення діяльності (ISO 9004:2000, IDT): Наказ Держстандарту України від 27 червня 2001р. № 317. URL: https://dnaop.com/html/29585/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9004-2001

20. Швець В. Е. К вопросу определения результативности и эффективности СМК. *Методы менеджмента качества*. 2014. № 6. С. 4–8.

21. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке. Пер. с англ. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2004. 272 с.

22. Коваль З.О. Оцінювання ефективності вартісно-орієнтованого управління підприємством в екосистемі інновацій. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*: збірник наукових праць Львівської політехніки. Львів, 2011. С.348–357.

23. Тикин В. С. Эффективность — не коэффициент. *Экономические науки Марийского государственного университета*. 2009. № 7 (56). С. 94–97.

24. Дяків Р.С., Бохан А.В., Горбаль В.М., Гуриненко О.М. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / за ред. Р. Дяківа. Київ, 2002. 704 с.

25. Стояненко І.В., Гура М.О. Результативність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Science, practice and theory. Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference*. Tokyo, Japan. 2022. pp. 128-133.

26. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2013. 688 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk782993.pdf>

27. ДСТУ ISO 9001:2001. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001: 2000, IDT): Наказ Держстандарту України від 27 червня 2001р. № 317. URL: https://dnaop.com/html/43926/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9001-2001

28. Друкер П. Классические работы по менеджменту / Пер. с англ. М.: Альпина Паблишер, 2015. 349 с.

29. Федулова Л. І. Менеджмент організацій. Київ, 2004. 448 с.

30. Стояненко І.В., Гура М.О. Оцінювання результативності діяльності підприємства торгівлі. *The V International Scientific and Practical Conference «Trends of modern science and practice»*, February 8–11, 2022, Ankara, Turkey. pp. 194-198.

References

1. Avdiuschenko, A. S. (2010), "Determining the effectiveness of enterprises: role and approaches", *Derzhava ta rehiony*, vol. 2, pp. 10–17.
2. Hupalo, A. O. (2012), "Definition of the content of the concepts: "effect", "efficiency" and "effectiveness", *Problemy formuvannia novoi ekonomiky XXI stolittia* [Problems of forming a new economy of the 21st century]: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [International Scientific and Practical Conference], Vydavets' Bila K. O., Dnipropetrovs'k, Ukraine, pp. 6–9.
3. Darimits', R.Z. and Vatsyk, N. O. (2010), "The relationship between productivity and economic efficiency in the enterprise management system", *Naukovyj visnyk NLTU*, vol. 20.12, pp.153-160.
4. Druker, P. (2006), *Efektivnoe upravlenye* [Effective management], Yzd-vo «Astrel'», Moskva, Rossyia.
5. Zhuchkova, H. A. (2013), "The effectiveness of enterprise activity: scientific and methodical aspects of its definition", *Efektivna ekonomika*, vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2517> (Accessed 24 January 2024).
6. Kovtunencko, V. M. (2014), "Identification of the essence of the concepts of "effectiveness" and "efficiency" of enterprise activity and the methodology of their assessment", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol.10, pp.93–96, available at: http://www.investplan.com.ua/pdf/10_2014/21.pdf (Accessed 27 January 2024).
7. Kosianchuk, T. F. and Halkina, Yu. H. (2009), "The effectiveness of the enterprise and its diagnostics", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol.3, pp.121-124.

8. Lihonenko, L. O. (2008), "Discussion questions regarding the interpretation of the essence and relationship of the concepts "efficiency" and "effectiveness" of enterprise management", *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol.10 (88), pp.207–216.
9. Oleksiuk, O. I. (2009), "Technology for assessing the effectiveness of enterprise activity", *Zbirnyk naukovykh prats' ChDTU. Serii: Ekonomichni nauky*, vol.22, pp.169–173, available at: <http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/88465> (Accessed 27 January 2024).
10. Pokropyvnyj, S. F. and Kolot, V. M. (1997), *Pidpriumnytstvo: stratehiia, orhanizatsiia, efektyvnist'* [Entrepreneurship: strategy, organization, efficiency], KNEU, Kyiv, Ukraine.
11. Rykardo, D. (1955), *Sochyneniia: v piaty tomakh* [Works: in five volumes], Hospolytyzdat, Moskva, Rossyia.
12. Skladanivs'ka, O. (2021), "Approaches and methods of evaluating the effectiveness of the enterprise", *Scientific Collection «InterConf»: Science and Practice: Implementation to Modern Society*, Peal Press Ltd, Manchester, Great Britain, pp. 27–35, available at: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/15257> (Accessed 27 January 2024).
13. Tyschenko, A.N., Kyzym, N.A. and Dohajdajlo, Ya.V. (2005), *Ekonomichna rezul'tatyvnist' diial'nosti pidpriumstva* [Economic effectiveness of the enterprise], INZhEK, Kharkiv, Ukraine.
14. Yavdak, M. Yu. (2011), "Criteria for evaluating the effectiveness of the enterprise", *Biznesinform*. Kharkiv, vol.12, pp.70-74, available at: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2011-12_0-pages-70_74.pdf (Accessed 27 January 2024).
15. Kutsenko, A.V. (2008), *Orhanizatsijno-ekonomichnyj mekhanizm upravlinnia efektyvnistiu diial'nosti pidpriumstv spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy* [Organizational and economic mechanism for managing the effectiveness of consumer cooperative enterprises of Ukraine], RVV PUSKU, Poltava, Ukraine,

available at: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/749> (Accessed 27 January 2024).

16. Pedchenko, N. S. (2019), “Approaches to the evaluation of the efficiency and effectiveness of the activity of a trading enterprise: a modern view”, *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol.1 (135), pp.71–77, available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20191\(135\)/sep20191\(135\)_071_Shymanovska-DianychnL, PedchenkoN.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20191(135)/sep20191(135)_071_Shymanovska-DianychnL, PedchenkoN.pdf) (Accessed 27 January 2024).

17. Derzhspozhyvstandart of Ukraine (2016), “The DSTU ISO 9000:2015 “Quality management systems. Basic provisions and glossary of terms”, available at: https://dnaop.com/html/62656/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9000_2015 (Accessed 25 January 2024).

18. Derzhspozhyvstandart of Ukraine (2009), “The DSTU ISO 9001:2008 “Quality management systems. Requirements DSTU ISO 9001:2009”, available at: https://dnaop.com/html/60000/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9001_2009 (Accessed 25 January 2024).

19. State Standard of Ukraine (2001), “The DSTU ISO 9004:2001 “Quality management systems. Guidelines for improving activities”, available at: https://dnaop.com/html/29585/doc-%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3_ISO_9004-2001 (Accessed 25 January 2024).

20. Shvets', V. E. (2014), “On the issue of determining the effectiveness and efficiency of the QMS”, *Metody menedzhmenta kachestva*, vol. 6, pp. 4–8.

21. Druker, P. (2004), *Zadachy menedzhmenta v XXI veke* [Management challenges in the 21st century], Yzdatel'skyj dom «Vyl'iams», Moskva, Rossyia.

22. Koval', Z.O. (2011), “Evaluating the effectiveness of value-oriented enterprise management in the innovation ecosystem”, *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia i problemy rozvytku: zbirnyk naukovykh prats' L'vivs'koi politekhniki*, pp. 348–357.

23. Tykyn, V. S. (2009), "Efficiency is not a ratio", *Ekonomycheskye nauky Maryjskoho hosudarstvennoho unyversyteta*, vol. 7 (56), pp. 94–97.
24. Diakiv R.S., Bokhan A.V., Horbal' V.M. and Hurynenko O.M. (2002), *Entsyklopediia biznesmena, ekonomista, menedzhera* [Encyclopedia of a businessman, economist, manager], Kyiv, Ukraine.
25. Stoianenko, I.V. and Hura, M.O. (2022), "The effectiveness of the enterprise: theoretical aspect", *Science, practice and theory. Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference*, Tokyo, Japan, pp. 128-133.
26. Sadovs'ka, I.B. (2013), *Bukhhalters'kyj oblik* [Accounting], Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine, available at: <http://194.44.152.155/elib/local/sk782993.pdf> (Accessed 26 January 2024).
27. State Standard of Ukraine (2001), "The DSTU ISO 9001:2001 "Quality management systems. Requirements", available at: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000011/11933.pdf (Accessed 26 January 2024).
28. Druker, P. (2015), *Klassycheskye raboty po menedzhmentu* [Classic works on management], Al'pyna Pablysher, Moskva, Rossyia.
29. Fedulova, L. I. (2004), *Menedzhment orhanizatsij* [Management of Organizations], Kyiv, Ukraine.
30. Stoianenko, I.V. and Hura, M.O. (2022), "Evaluating the performance of the trade enterprise", *The V International Scientific and Practical Conference «Trends of modern science and practice»*, February 8 – 11, Ankara, Turkey, pp. 194-198.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2024 р.